

Het muziekonderwijs in Spanje

Wendela van Swol

Spaanse fluitstudenten aan de Nederlandse conservatoria vormen al lang een vertrouwd beeld. De Nederlandse fluitiste Wendela van Swol woont en werkt sinds 1991 in Spanje, en het leek haar interessant de Nederlandse fluitisten iets te vertellen over de Spaanse muziekopleiding.

Wendela van Swol

Het muziekonderwijs in Spanje is onderverdeeld in drie graden of niveaus: 'elementair' (4 jaar), 'midden' (6 jaar) en 'superieur' (4 jaar), waarbij 'elementair' begint op achtjarige leeftijd en zonder muzikale voorkennis.

De leerling die fluit wil gaan spelen schrijft zich in op het elementaire 'conservatorio' (de muziekschool zouden we in Nederland zeggen), en moet dan een klein proefje afleggen, dat weinig voorstelt maar meer bedoeld is om te kijken hoe het staat met haar of zijn ritmisch gevoel (een simpel ritme naklappen), gehoor (gaat het melodietje omhoog of omlaag), iets nazingen enzovoort. Daar krijgen de kinderen punten voor. Nu hangt het af van de hoeveelheid plaatsen die er zijn en de behaalde punten of de leerling wordt aangenomen of niet.

Als het kind wordt aangenomen, is

het onderwijs praktisch gratis; zo niet, dan kan het zich nog aanmelden bij een van de 'Privé-academies', die meestal vrij prijzig zijn.

In de 4 jaar van het elementaire niveau krijgt de leerling een uur individuele fluitles, een groeps-fluitles en twee uur per week solfège ('muzikale taal'). De fluitlessen vangen dus aan op hetzelfde moment als de introductie tot het notenschrift.

In het derde en vierde jaar komt daar ook nog eens anderhalf uur per week koorzang bij.

Aan het eind van deze 4 jaar moet de leerling die verder wil een toelatingsexamen afleggen voor het midden-niveau ('grado medio'). Op je twaalfde moet je dus beslissen of je de professionele kant op wilt, want het hele systeem is gebaseerd op de voorbereiding van een professionele loopbaan. De liefhebbende amateur heeft hier geen plaats en is aangewezen op de academies – hoewel er in de praktijk op de 'conservatorio's' veel leerlingen worden aangenomen waarvan je denkt "wat doet die hier..."

Het Conservatorium van Sevilla, op medium niveau, geeft op zijn website voorbeelden van werken die minimaal gespeeld moeten kunnen worden voor het toelatingsexamen: de Sonate in F van Donizetti, de *Sicilienne* van Fauré, *Le petit nègre* van Debussy, en de Sonate in G van Telemann. Het examen behelst ook een theoretisch gedeelte, met van blad zingen, en melodische en ritmische dictees.

Als de leerling is toegelaten, dan krijgt hij of zij per week een uur fluitles, twee uur solfège, een half uur

bijvak piano en anderhalf uur orkest gedurende de eerste twee jaar. In het derde en vierde jaar komen daar nog eens twee uur harmonieleer en een uur kamermuziek bij, en het orkest neemt in plaats van anderhalf twee uur in (naast de middelbare school!). In het vijfde en zesde jaar krijgt de leerling een uur fluitles, anderhalf uur analyse of drie uur compositie, een uur keuzevak, twee uur muziekgeschiedenis, twee uur orkest en anderhalf uur kamermuziek. Voor leerlingen die ook gewoon naar school gaan en huiswerk hebben al met al een overladen programma. De fluitdocenten klagen steen en been dat de leerlingen in deze laatste twee jaar te weinig of nauwelijks studeren. Maar begrijpelijk is het wel... Het is de bedoeling dat er artistieke 'lycea' worden gecreëerd, waar deze vakken gelijk gesteld zijn aan de overige vakken en er verlichting wordt gegeven, vergelijkbaar met de AVO-opleiding die aan het Koninklijk Conservatorium van Den Haag verbonden is.

Na de 'grado medio' is het grote moment aangebroken voor het toelatingsexamen voor het 'Superior', wat bij ons het conservatorium is. Kandidaten mogen zich maar bij één conservatorium inschrijven, en moeten dan ook een beetje geluk hebben. In Andalucía, waar ik woon, zijn deze zomer vijftien leerlingen toegelaten (er zijn hier vier 'Superieure' conservatoria: Sevilla, Córdoba, Granada en Málaga). Een privé-leerlinge van mij die tot die gelukkigen behoorde, speelde de Sonate van Poulenc, het G-groot concert van Mozart en de zesde *Solo de concert* van Demersseman voor. Nu

kun je nog zo goed spelen, als je zakt voor je theorie-examen, word je ijskoud niet toegelaten...

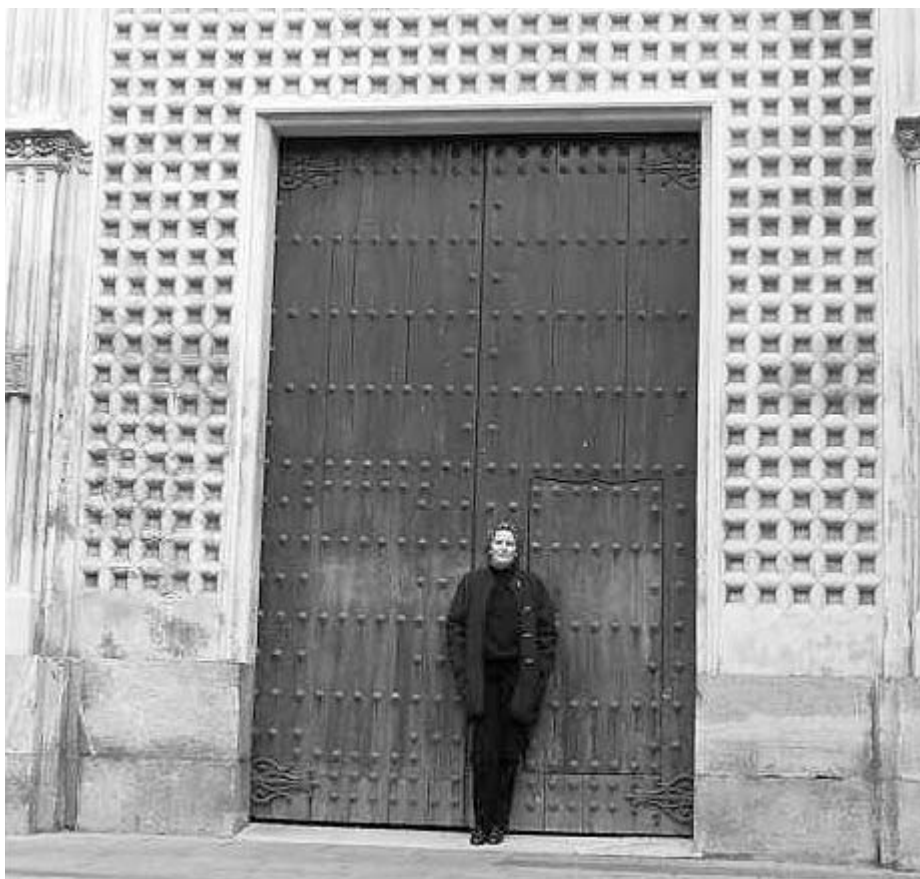
Op dit superieure niveau wordt net als elders in Europa gewerkt met het behalen van een totaal aan 'credits', studiepunten. Vakken die worden gegeven zijn uiteraard fluit (anderhalf uur per week), bijvak piano, kamermuziek, orkest, repertoire met piano, en verder theoretische vakken (analyse, harmonieleer, contrapunt en muziekgeschiedenis), en nog wat facultatieve vakken, zoals toegepaste informatica, jazz, hedendaagse muziek of akoestiek.

Hoe het eindexamen fluit verloopt verschilt per conservatorium. Er zijn er die een werk verplicht stellen, maar in principe bijvoorbeeld vier etudes, vier orkestsolo's en vier werken met fluit – geen kamermuziek, dat wordt apart beoordeeld. Uit het ingediende repertoire wordt dan tijdens het examen een keuze gemaakt.

Het is hard aanpopen aan de Spaanse conservatoria, en met zoveel vakken en de eisen die er aan worden gesteld is het niet vreemd dat het muzikale/instrumentale niveau in veel gevallen nogal te wensen overlaat.

Het diploma is te vergelijken met het diploma Eerste Fase in Nederland (ofwel het vroegere DM), en staat hier gelijk aan een universitair diploma. Je bent dan dus eerstegraads bevoegd. Hierna gaan de gemotiveerde/getalenteerde leerlingen over tot het nemen van privé-lessen of solliciteren naar een beurs om verder te studeren in het buitenland (bijvoorbeeld in Nederland). Zo werd een andere privé-leerlinge van mij die in Sevilla haar conservatoriumopleiding had gevolgd, toegelaten tot het laatste jaar Eerste Fase in Amsterdam, en is nu inmiddels begonnen aan haar tweede jaar Tweede Fase bij Marieke Schneemann en traverso bij Marten Root.

Wat staat de afgestudeerde fluitstudent te wachten? Voornamelijk lesgeven. Om docent te worden aan

Entree Conservatorium Córdoba

een conservatorium als functionaris ('funcionario') (elementair of medium en superieur) moet je aan 'oposiciones' deelnemen. Dit zijn competitieve examens, die gemiddeld om de twee jaar door de autonome regeringen worden uitgeschreven. In juni en juli jl. waren er in Andalucía via dit systeem twintig fluitdocentbanen te verkrijgen, en ik heb daar met succes aan meegedaan.

Het concours was in drie rondes onderverdeeld. De eerste ronde bestond uit drie onderdelen. Het eerste onderdeel was de analyse van een werk behorend tot het medium niveau, in dit geval het tweede deel uit de E-groot sonate van J.S. Bach, zowel wat betreft de vorm en de harmonie als didactisch. Hiervoor stond maximaal een uur. Het praktisch gedeelte omvatte het spelen van maximaal 30 minuten van een programma, bestaande uit vier complete werken uit vier verschillende tijdsperiodes (zelf pianist organiseren en betalen!). Ten slotte was er een theoretisch/historisch gedeelte,

dat bestond uit het uitwerken van één uit zeventien voorgeschreven thema's, die allemaal verband houden met fluitgeschiedenis, uitvoeringspraktijk, bouw en ontwikkeling, didactiek, repertoire vanaf de oudheid tot heden (in veel gevallen), of met toepassing van de wet op het muziekonderwijs, enzovoort. *The Flute Book* van Nancy Toff, *The Flute* van Ardall Powell, *The French Flute School* van Dorgeuille, de methodes van Quantz en Hotteterre en ten slotte de syllabus voor historische ontwikkeling en uitvoeringspraktijk, geschreven door Peter van Munster toen hij les gaf in dat vak aan het Koninklijk Conservatorium van Den Haag, brachten bij de uitwerking van al deze thema's uitkomst, want je weet uiteraard niet van tevoren welk thema je mag gaan doen. Ik heb gebouft, want van de twee onderwerpen die er via een bingomolen uit kwamen rollen, koos ik 'Kamermuziek met fluit vanaf de barok tot heden', en ik kon in de tijd die daarvoor stond vijf vellen vol schrijven. Als je slaagde voor dit gedeelte (van

de 171 kandidaten bleven er 49 over), ging je door naar de tweede ronde, die bestond uit het inleveren van een leerplan voor een bepaald jaar uit de elementaire of middenfase van het fluitonderwijs. Dit leerplan moest minimaal een aantal verschillende voorgeschreven hoofdstukken omvatten, uitgewerkt in een totaal van maximaal 60 pagina's.

De onderwerpen die het moest bevatten waren o.a. doelstellingen, evaluatieprocessen, vijftien didactische eenheden, repertoire (techniek, etudes en stukken), aandacht voor leerlingen met speciale karakteristieken, een bibliografie, enzovoort. Na het inleveren van dit werk moest je het gedurende maximaal 20 minuten mondeling verdedigen (geen tegenspraak, een totale monoloog) en daarna gedurende maximaal 30 minuten zo'n didactische eenheid uitwerken. Uit de drie opties die weer uit de bingomolen vielen koos ik zelf 'dynamische middelen'. En dan leg je uit hoe je dynamiek gaat bijbrengen, met wat voor middelen (oefeningen: T. Wye, stukjes met gebruik van *Moyse's Tone development through interpretation*) en welke problemen je kunt verwachten, zoals gebrek aan intonatiecontrole bij crescendo/diminuendo (laten horen met je fluit). Als je hiervoor slaagde – er zijn er inderdaad twintig geslaagd – was er nog een derde ronde, een puntenconcours, dat net zo zwaar telde als de rest (werkelijk bezopen!). Zo had je punten voor jaren dat je had gewerkt als interim-docent ('interino'), cursussen gevolgd of gegeven, publicaties, concerten, cd's, diploma's anders dan het conservatoriumdiploma, en zo meer. Ook het gemiddelde cijfer op de cijferlijst van je conservatoriumdiploma gaf punten.

Verder moest je nog een lijst invullen met waar je eventueel zou willen werken, en in het algemeen word je dan voor een jaar geplaatst op een elementair of medium conservatorium, om ervaring op te doen. Je krijgt een mentor ('tutor') toegewezen, je moet een verslag en een leerplan schrijven, en je lesgeven

wordt geëvalueerd. Word je uiteindelijk geschikt verklaard, en dat is over het algemeen het geval, dan heb je een baan voor de rest van je leven in dienst van de overheid, met het voordeel dat je nooit ontslagen of wegbezuinigd kunt worden!

Steden van Andalucía

Hoe zit het nu met 'superieure' conservatoria? Ook daar worden weer aparte concoursen voor uitgeschreven. Als je daarvoor slaagt dan ben je hoogleraar ('catedrático'). Deze concoursen zijn echter al jaren niet meer uitgeschreven, en dus mogen de 'gewone' docenten ook daar lesgeven als er een vacature is. Aan het Conservatorio Superior van Córdoba (waar ik woon en werk) was een derde fluitdocent nodig, en nadat de directeur daarvoor een verzoek bij het ministerie had ingediend, en een puntenconcoursje had plaatsgevonden, ben ik inmiddels voor die functie benoemd. Je moet in principe 18 en maximaal 21 uur per week lesgeven.

Uiteraard zijn er op alle conservatoria veel meer docenten nodig dan de vacatures die elke twee jaar voor de 'oposiciones' worden uitgeschreven, en die worden dan opgevuld met interim-docenten die zich daarvoor opgeven. Het grote nadeel voor hen is dat ze elk jaar naar een andere bestemming worden gestuurd (en Andalucía is erg groot!), en de leerlingen hebben ieder jaar een andere docent voor hun neus. Niet erg bevorderlijk dus, en vraag me niet waarom dat niet veranderd kan worden...

Er wordt (terecht) geklaagd door diegenen die ieder jaar van leraar moeten veranderen, of jarenlang de hele Methode van Altès moeten doorploeteren, die hier nog steeds erg populair is onder een groot aantal docenten (ze vinden het zo compleet en het gaat lekker snel). Ik vind Altès persoonlijk vreselijk, het is inderdaad compleet, alles komt aan bod, maar hij is zó weinig stimulerend, en ellenlange etudes... een kwelling voor jonge leerlingen.

Aan het leerplan voor het Superior van Córdoba heb ik zelf het een en ander toegevoegd, omdat ik het nogal beperkt van materiaal vond: Spaanse, Engelse en Amerikaanse werken, zoals de Sonate en het Concert van Salvador Brotons, concerten van Malcolm Arnold, de Sonate en *Soliloqui* van Liebermann, het *Duo* van Copland en de Sonatine van Burton; bovendien wat werk van Kuhlau (*Fantasiën* en de Sonate op. 85), en een Nederlands werk: Sonatine van Jaap Geraedts. Ik heb wel meer ideeën, maar ik kan uiteraard niet zo een, twee drie met een grote bezem gaan zitten vegen.

Al met al is het systeem in Spanje behoorlijk ingewikkeld en bureaucratistisch, en ik kan zeggen dat de 'oposiciones', die bij elkaar een maand in beslag namen, zwaar en competitief waren. De geslaagde kandidaten kwamen overal vandaan. Ik was weliswaar de enige buitenlandse, maar er waren er verschillende die zich in Berlijn, Rotterdam, Den Haag, Amsterdam en Londen verder hadden bekwaamd. En uiteraard heb je ook te maken met kandidaten die genieten van 'kruiwagens' binnen de beoordelingscommissie – helaas, ook dat is Spanje!

~~~~~